

SZÚCS ISTVÁN

**A közigazgatási bírászkodás témájának
magyar kutatója**

1911

1912

1913

1914

1915

1916

1917

1918

1919

1920

1921

1922

1923

1924

1925

1926

1927

1928

1929

1930

1931

1932

1933

1934

1935

1936

1937

1938

1939

1940

1941

1942

1943

1944

1945

1946

1947

1948

1949

1950

1951

1952

1953

1954

1955

1956

1957

1958

1959

1960

1961

1962

1963

1964

1965

1966

1967

1968

1969

1970

1971

1972

1973

1974

1975

1976

1977

1978

1979

1980

1981

1982

1983

1984

1985

1986

1987

1988

1989

1990

1991

1992

1993

1994

1995

1996

1997

1998

1999

2000

2001

2002

2003

2004

2005

2006

2007

2008

2009

2010

2011

2012

2013

2014

2015

2016

2017

2018

2019

2020

2021

2022

2023

2024

2025

2026

2027

2028

2029

2030

I.

1. Hivalkodásnak tűnt volna a címbe foglalni a „legnagyobb” vagy „legjelentősebb” jelzőt, pedig akkor sem estünk volna túlzásba. Tény ugyanis, hogy az egységes magyar közigazgatástudományban *Martonyi János* foglalkozott a címben jelzett témával a legtöbbit. Időben csaknem ötven évet fogott át, publikációkban pedig csak magyar nyelven több mint ezer oldalt — ebben két kismonográfiát és egy monográfiát — produkált e tudományos életpálya csak erről a témáról.

Martonyi János a szűkebb értelemben vett *Magyary-kör tagjaként*, a Magyar Közigazgatástudományi Intézetet megalapító és fennállásáig vezető *Magyary Zoltán tanítványa* és közvetlen *munkatársaként* lépett a felszabadulás előtti magyar közigazgatástudomány mezőire. Már első nagyobb lélegzetű munkája, az 1932-ben publikált „A közigazgatási bíraskodás és legújabbkori fejlődése” c.¹ kismonográfiája jelezte — későbbi munkássága pedig kétségtelenné tett —, hogy Martonyi János a Közigazgatástudományi Intézetben belül kialakított munkamegosztásnak megfelelően a *közigazgatási jogtudománnyal*, ezen belül a közigazgatás jogszerűségét szolgáló törvényességi biztosítékok témakörével, különösképpen pedig a *közigazgatási bíraskodás* intézményének vizsgálatával jegyezte el magát. E választás a későbbiekben életreszólónak bizonyult, és Martonyi Jánost a *Magyary-tanítványok* közül — *Mártonffy Károly* és *Valló József* mellett — a közigazgatási jogtudományi irányzat legszámottevőbb reprezentánsává tette.

1939-ben jelent meg második monográfiája „A közigazgatás jogszerűsége a mai államban”² címmel, amely — szerzőnek abból a felfogásából fakadóan, hogy a polgári államok közigazgatásának jogszerűségében a legjelentősebb és leghathatósabb törvényességi biztosíték éppen a közigazgatási bíraskodás intézményrendszere —, zömmel e kérdés elméleti és gyakorlati problémáit elemzi.

Mindkét említett munkából kitűnőleg Martonyi János a *liberális jogállam* eszményét tartja szem előtt, amely az államhatalmi ágak szétválasztásának talaján a három hatalmi ág között kíván egyensúlyt létrehozni, és ennek érdekében a *bírói jogvédelem feltétlen szükségességét* hangoztatja a közigazgatás cselekményeivel szemben. Mindkét tanulmány — tendenciáját tekintve — egyértelműen *előremutató*, különösképpen ha figyelembe vesszük a közigazgatási bíraskodás korabeli magyar szabályozottságát és funkcionálását. Nem hallgatható el azonban, hogy második monográfiájára egy olyan *ellentmondás* nyomja

¹ Martonyi János: A közigazgatási bíraskodás és legújabbkori fejlődése, Egyetemi Nyomda, Budapest, 1932.

² Martonyi János: A közigazgatás jogszerűsége a mai államban. Egyetemi Nyomda, Budapest, 1939.

rá bélyegét, amely ellentmondás — más vonatkozásokban — Magyary Zoltán tudományos munkásságára, az általa szerkesztett Közigazgatástudomány c. folyóiratra, de az egész ún. Magyary-iskolára is — a német fasizmus és ideológiájának térhódítása nyomán a harmincas évek végétől egyre inkább nyilvánvalóvá vált. Az ún. tekintélyuralmi (tulajdonképpen a fasiszta berendezkedésű) államok államrendszerének, közigazgatásának és „közigazgatás-tudományának” értékelését, népszerűsítését szolgáló irodalmi megnyilvánulásokról van szó. Martonyi János szóbanforgó munkájának esetében ez abban fejeződik ki — amint azt Szamel Lajos: „A magyar közigazgatás-tudomány” c. munkájában találóan írja —, hogy „érzékelni ugyan a liberális jogállam eszméje átértékelésének szükségességét és azt is, hogy a nemzeti szocializmus (fasizmus) ideológiája ezt nem kívánatos irányba viszi, de ennek konzekvenciáit nem vonja le, mert ezt a kifejezetten világnézeti problémakört a világnézeti alaptól elvonatkoztatva, alkotmányjogi és közigazgatási jogi alapon kezeli, s ez zsákcába vezet”. Nem látja be, hogy pusztán „azon az alapon, hogy a fasiszta államnak is van alkotmánya, az nem vonható be az alkotmányos állam fogalmi körébe. Továbbá az a körülmény, hogy a fasiszta állam megőrzött bizonyos szervezeti formákat, intézményeket, amelyek a liberális jogállamban is léteztek, a fasiszta államot nem sorolja be a jogállamok kategóriájába.”³ A teljességhez azonban az is hozzátartozik, hogy az útkeresés során olyan motívumok is fellelhetők ebben a munkában (s néhány más, ezidőben publikált tanulmányban is), hogy az akkori burzsoá Magyarország egyre fokozódó fasizálódása közepette legalább a liberális jogállam bizonyos eredményeinek megvédésére törekedjék. Később fentebb kifogásolt nézeteit közvetve vagy közvetlenül felülbírálta.

A két monográfia közötti időben folyóiratcikkek és nyomtatásban is megjelent előadások jelzik a kutató útját. Ezek közül is figyelemre méltó a Magyar Jogászegylet közjogi és közigazgatási jogi szekciójában 1934. március 10-én „A közigazgatási bíraskodás mai rendszere Franciaországban”⁴ c. — nyomtatásban is megjelent előadásának anyaga, amelyben nagyon részletes képet fest a francia közigazgatási bíraskodás kialakulásáról, fejlődéséről, szervezeti, hatásköri és eljárási kérdéseiről.

Figyelmet érdemelnek továbbá azok a tanulmányai, amelyekben a magyar közigazgatási bíraskodás továbbfejlesztését szorgalmazta. Ebbe a körbe tartoznak: 1940-ben az ún. Magyary-Emlékkönyvben publikált „A közigazgatási reform és a közigazgatási bíróságok” c.,⁵ valamint 1944-ben a XVI. Magyar Jogászgyűlésre készített „Közigazgatási bíraskodásunk továbbfejlesztése” c.⁶ tanulmánya. Mindkét tanulmányra alapjában véve a progresszivitás jellemző, amennyiben közigazgatási bíraskodásunk szervezeti tökéletesítésére, hatáskörének további bővítésére és az eljárási szabályok finomítására tesz reális és kívánatos javaslatokat; más kérdés az, hogy ezek valóraváltására nem került sor.

³ Szamel Lajos: A magyar közigazgatás-tudomány. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1977., 211. old.

⁴ Martonyi János: A közigazgatási bíraskodás mai rendszere Franciaországban. Budapest, 1934.

⁵ Martonyi János: A közigazgatási reform és a közigazgatási bíróságok. Dolgozatok a közigazgatási reform köréből. Budapest, 1940.

⁶ Martonyi János: Közigazgatási bíraskodásunk továbbfejlesztése. Különlenyomat. Budapest, 1944.

Néhány más, kisebb tanulmány, cikk, vitaanyag teszi teljessé Martonyi János felszabadulás előtti munkásságát e téma területén.⁷

2. A felszabadulást követő években a közigazgatási bírászkodás témája vesztett jelentőségéből. Ennek oka elsősorban az, hogy közvetlenül a felszabadulás után, a közigazgatásunk demokratizálásának elkerülhetetlen volta, majd a fordulat éve után szocialista típusú államigazgatásunk alapjainak lerakása fontosabb és égetőbb problémák megoldása felé orientálta kialakulóban levő szocialista közigazgatás-tudományunkat, másodsorban a közigazgatási bírászkodás rendszerének 1949-ben bekövetkezett felszámolásával a téma — mondhatni — teljesen elveszítette talaját, s így természetesen aktualitását is.⁸ Ismét napi-rendre csak 1956-ban és az azt követő években került, amikor az államigazgatási eljárás általános szabályait megállapító 1957. évi IV. törvényünk újra intézményesítette — igaz új formákkal és megváltozott tartalommal — az államigazgatási határozatok bíróság általi felülvizsgálatának rendszerét.

Martonyi professzor ekkor ismét erre a témára fordítja fő figyelmét, és évekig tartó, aprólékos, roppant széles *nemzetközi kitekintésű* kutatómunkájának produktumaként jelenteti meg 1960-ban legjelentősebb művét: az „Államigazgatási határozatok bírói felülvizsgálata”⁹ c. monográfiáját, amelyben a rendkívül gazdag jogösszehasonlítás nyomán levont konzekvenciák mellett egyes korábbi nézeteinek felülvizsgálatát is elvégezte. Az összehasonlítást tőkés és szocialista relációban a szervezet — hatáskör — eljárás hármás főkérdésének alapján végezte el, és e „három kérdés-komplexummal kapcsolatban jogpolitikai értékelés tárgyává tette továbbá a magyar tételejogi helyzetet; ily módon ... sikerült érzékeltetnie, a mi megoldásaink nem teljes értékűségét; azt, hogy az államigazgatás törvényessége biztosításában a bírói felülvizsgálat intézményében rejlő lehetőségeket nem aknázzuk ki eléggé. Az egész munkán végigvonul az a helyes szemlélet, hogy a bírói felülvizsgálat intézményét nem abszolútizálja, mint azt számos polgári tudós teszi, hanem a szocialista törvényesség biztosításának egyéb eszközeivel együtt értékeli.”¹⁰

Mint már említettük — ez utóbbi munka alapvetően a jogösszehasonlítás módszerével készült, de emellett Martonyi professzor tudományos *munkamódszere meglehetősen változatos*. Különösen korábbi műveiben alkalmazza a pozitívizmust, esetenként a jogdogmatikát, a történeti módszert, sőt az empirikus módszert sem mellőzi. A legutóbbi években például Csongrád megyében vizsgálta felméréseken alapon az államigazgatási perek alakulását, az ügyforgalmat, a hatékonyságot stb.¹¹

Különösen napjainkban, amikor az államigazgatási eljárás jogi szabályozottságának korszerűsítése jogalkotásunknak egyik központi kérdése, nagy haszonnal forgathatjuk Martonyi János munkáit. Nem utolsósorban ugyanis —

⁷ A „Közigazgatástudomány” c. folyóirt 1938. évi 3. számában „Gyűjtemények közigazgatási bíróságunk joggyakorlatáról”; az 1939. évi 2. számában „A közigazgatási bírászkodás a nemzeti szocialista Németországban”, s az 1940. évi 3. számban „A közigazgatás szerepe az angol államelméletben” c. tanulmányokra gondolunk.

⁸ Martonyi János a Magyar Jogászegylet közigazgatási jogi szakosztályának 1946. novemberében megrendezett ankétján is szorgalmazta még a kétfokozatú közigazgatási bírósági rendszer kiépítését. Jogászegyleti Szemle, 1947. évi 2. sz., 47—51. old.

⁹ Martonyi János: Államigazgatási határozatok bírói felülvizsgálata. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1960.

¹⁰ Szamel Lajos: i. m., 327—328. old.

¹¹ Ennek során szerzett tapasztalatairól az MTA Állam- és Jogtudományi Intézet számára készített összeállítást.

mondhatni — életművének egyik fő érdeme, hogy az elméleti-elvi jellegű megfogalmazások, az összehasonlítás során leszűrt általánosítások ma is *élevenen élő és ható* problémáknak tűnnek, és de lege ferenda számos tekintetben ma is hasznosíthatók ennek az intézményrendszernek a továbbfejlesztésében. A továbbiakban a *szervezet, a hatáskör és az eljárás* önként kínálkozó és Martonyi János által szinte mindig követett hármas tagolási rendszerben kísérrelünk meg képet adni a téma legkiválóbb magyar ismerőjének munkásságáról azzal a megjegyzéssel, hogy az eljárás részletkérdéseivel e tanulmány keretében külön nem foglalkozunk.

II.

Mint ahogyan a közigazgatási bíráskodás intézményrendszerének fő elvi alapjai a liberális jogállam vezető eszméjében: az államhatalmi ágak megosztásának tanában gyökereznek, ugyanúgy e tan részletkérdéseiben elfoglalt különböző nézetek talaján nyugszanak a *legalkalmasabbnak vélt szervezeti konstrukcióra* vonatkozó felfogások is. Amíg ugyanis a másik két hatalmi ágnek a törvényhozás alá vetettsége tekintetében nagyjában-egészében megegyezett a liberális jogállam teoretikusainak álláspontja, addig a végrehajtó hatalom és a bíráskodás egyensúlyának, egyenrangúságának kérdésében már eltérő nézeteket vallottak. Angliában, ahol a bíráskodásnak a közigazgatás feletti szupremációját hirdették inkább, kezdetől fogva és mindvégig a *rendes bíróságok* általi közigazgatási bíráskodás rendszerét részesítették előnyben. Ezzel szemben Franciaországban, majd később a francia rendszert követő polgári államokban — ahol a vezérelv az volt, hogy a közigazgatási bíráskodás is közigazgatás — az *aktív közigazgatási szervezethez szorosabb vagy lazább szálakkal fűződő* organumokat hoztak létre erre a feladatra. S végül — főként a német—osztrák területeken — az az álláspont érvényesült, hogy a közigazgatást és a bíráskodást a teljes egyenrangúság jegyében függetleníteni kell egymástól, továbbá, hogy a közigazgatási ügyekben való ítélezés — a közigazgatási ügyek sajátosságai folytán — nem azonosítható a polgári ítélezéssel, hanem az azokban történő döntés speciális szakértelmet kíván, ezért a *rendes bíróságoktól független, elkülönített* bíróságokat kell létrehozni. Az így külön szervezett *közigazgatási bíróságok* ugyanakkor az aktív közigazgatáshoz kapcsolódó ítélező szervekkel szemben nagyobb fokú objektivitást tudnak biztosítani, és a jogszerűség követelményének jobban eleget tudnak tenni. Így alakult ki történelmileg a közigazgatási bíráskodás *három alapvető rendszere*, illetőleg bizonyos kompromisszumok jegyében némely országban az ún. vegyes rendszerű megoldás csatlakozik *negyedikként* a három fő típushoz.¹²

1. Nagy-Britanniában sarkalatos alkotmányjogi alapelvként érvényesült hosszú időn át, hogy a törvények mikénti alkalmazása körül felmerült jogvitákat a *bírói hatalom egységes szerveinek* kell eldönteniök, s az igazgatási jogvitákat sem lehet a rendes bíróságok elől elvonni. Az idők során azonban az angol jogfejlődés egyre inkább kikezdte az egységes joguralomnak ezt az értelmezését. A parlament, de rendkívüli felhatalmazások alapján a kormány is egyre nagyobb számban ruházta fel ítélezési joggal a közigazgatási szerve-

¹² A közigazgatási bíráskodás és legújabbkori fejlődése. (A következőkben, amikor csak a mű címét jelezzük, természetesen mindig Martonyi János munkájáról van szó.) 11—13. old.

zetbe tartozó meglevő vagy újonnan létesített, egyéb feladatokat is ellátó vagy specializált szerveket. „Így Angliában is *kialakult egy sajátos közigazgatási bírászkodás*, amelynek területét a szervezeti és eljárási megoldások sokfélesége és ötletszerűsége jellemezte” ... és „ezeknek a különleges közigazgatási bíróságoknak a száma a második világháború alatt és után szakadatlanul növekedett.”¹³ A legutóbbi évtizedekben számos kísérlet történt, hogy ebben a rendezetlenségben valamelyes rendet teremtsenek, ennek ellenére azt látjuk, hogy a közigazgatási aktusok rendes bíróságok általi felülvizsgálati rendszere ma már nem Angliában valósul meg tiszta formájában. Ebből a szempontból a korábban angolszász rendszernek nevezett szisztémának sokkal inkább megfelel — a szervezeti megoldásokat tekintve — néhány északi állam (így többek között Dánia és Norvégia) gyakorlata. Kisebb nagyobb eltérésekkel — de az alapvető kérdésben egyező módon — a rendes bíróságok elsődlegeségének elvét követve alakította ki közigazgatási bírászkodási rendszerét mindenekelőtt az Amerikai Egyesült Államok, a Brit-Nemzetközösség függetlenné vált tagállamai, több észak-európai, továbbá közép- és dél-amerikai állam, sőt még olyan államok is, mint Japán.

A *rendes bíróságok* általi felülvizsgálat tiszta formáját ma a *szocialista államok* valósítják meg. Hogy a szocialista rendszerben miért ezt a formát részesítik általában előnyben a más közigazgatási bírászkodási szisztémákkal szemben — közvetve az államhatalom egységének szocialista államjogi alapelvéből, közvetlenül pedig abból az alkotmányos tételből fakad, hogy a szocialista államban igazságszolgáltatási ítélkező tevékenységet csak bíróságok végezhetnek; de ezt a módozatot indokolja a megtámadható ügyek köre, még inkább azok természete, amely kérdésekre majd a hatásköri problémák elemzésénél térünk ki részletesebben.

2. A *francia rendszernek* — éles ellentmondásban az angolszász államokban kialakult helyzettel — legszembetűnőbb sajátossága az, hogy a közigazgatási vitás ügyekben való döntés jogával kezdettől fogva magukat az aktív közigazgatás szerveit ruházta fel,¹⁴ sőt az 1790. augusztusi törvények egyenesen eltiltották a rendes bíróságokat a közigazgatási szervek tevékenységének felülvizsgálati jogától.¹⁵

A francia közigazgatási bírászkodás igazi megszervezője Napóleon, aki első konzulása idején létrehozta az államtanácsot (Conseil d'État) kettős funkcióval: egyrészt — mint az államfő segédszerve — előkészítő munkákat végzett, másrészt a kiadandó normatív rendelkezések előzetes véleményezése, valamint a jogszabályok alkalmazása során felmerült jogviták eldöntése volt a feladata. Az államtanács a létrehozása óta eltelt több mint egy és háromnegyed évszázad során sok változáson és jelentős fejlődésen ment át, amelyeknek lényege abban áll, hogy önállóan, saját jogcímen gyakorol ítélkezési jogkört, továbbá a véleményező és ítélkező funkciókat belsőleg elkülönített szervezeti egységek látják el és fő feladatát napjainkban az ítélkezés képezi.¹⁶

A francia közigazgatási bírászkodás kezdettől fogva *két fokozatban* épült ki; előbb megyénként felállított prefektúrai tanácsok, majd a megyék ilyen tanácsainak összevonásával megyeközi prefektúrai tanácsok — mint alsóbíró-

¹³ Államigazgatási határozatok bírói felülvizsgálata. 60—61. old.

¹⁴ A közigazgatási bírászkodás mai rendszere Franciaországban. 4. old.

¹⁵ Államigazgatási határozatok bírói felülvizsgálata. 83. old.

¹⁶ Uo., 84—88. old.

ságok — formájában. Ez utóbbiak hivatalos elnevezése 1953 óta megyeközi *közigazgatási törvényszékek*. Ugyancsak 1953 óta az állmtanács korábbi ítélkezési jogkörének jelentős részét a megyeközi közigazgatási törvényszékek kapták meg, és ez képezi tevékenységük fő tartalmát, amellet, hogy ezek is ellát-
nak véleményező funkciót is.

Martonyi professzor — akiről tudományos-szakmai berkekben jól ismert, hogy a francia közigazgatási jog és intézményrendszer nagy ismerője, sőt elismerője és tisztelője — teljesen reális értékelést ad a következőkben: „bár a közigazgatási bírói fórumok keretén belül ... messzemenő *szakosodás* ment végbe, az aktív közigazgatásban való részvételt jelentő véleményezésnek és az ezzel elvileg össze nem férő ítélkezésnek a funkciója kebelükben mégsem vált el teljesen egymástól ... azt kell mondanunk, hogy a francia rendszer szervezeti felépítése *hibás államtani felfogásban gyökerezik*, és a közigazgatási jogvitás ügyekben dönteni hivatott fórumoknak a végrehajtó hatalomtól való *függetlenítését kellő mértékben nem biztosítja*.”¹⁷ A vázolt francia rendszert elsősorban a volt francia gyarmatokon függetlenné vált államok vették át, s néhány más ország, mint Törökország, Egyiptom stb.

3. A közigazgatási bíráskodás *német—osztrák rendszere* mint az angol-szász és a francia rendszer közötti kompromisszumos, közvetítő megoldások egyike és legjellemzőbbje alakult ki. Szellemi atyja a porosz Rudolf von Gneist, aki szerint a közigazgatási jogvitás ügyek eldöntése szempontjából a legjobb szervezeti megoldás az, ha felsőfokon teljesen önálló — mind a rendes bíróságoktól, mind pedig az aktív közigazgatás szerveitől független — jogi és gyakorlati közigazgatási szakértelemmel rendelkező hivatásos egyénekből álló bíróságot létesítenek, lévén ez a tevékenység is természetesen szerint *ítélkezés*, ugyanakkor a közhatalom működéséből eredő kontenciózus ügyek eldöntése *speciális szakértelem* igényel, és az ítélkezés során a végrehajtó hatalom sajátos szempontjaira is figyelemmel kell lenni.¹⁸ Ilyen elvi alapokon vette kezdetét az 1870-es évektől a Bismarck-i német birodalomban — szövetséges állam jellegének megfelelően — a közigazgatási bíróságok tagállamok (Landok)-kénti megszervezése. Az első világháború után a weimari alkotmány ismét felhívta a birodalom tagállamait, hogy önálló közigazgatási bíróságokat hozzanak létre. Birodalmi (tehát felső) általános közigazgatási bírói fórum azonban nem jött létre, az egész birodalomra kiterjedő hatáskörrel csak speciális, szakirányú közigazgatási bíróságok működtek. Az egyes landok azonban maguk is létrehozhattak alsófokú általános közigazgatási bíróságokat.¹⁹ A rendszert betetőző össz-szövetségi közigazgatási bíróság ekkor még hiányzott, „és valóságos tragikomédiának tekinthetjük, hogy ezt éppen a minden jogi kötöttséget és a jogszabályokat lábbal tipró hitleri birodalom létesítette 1941-ben, természetesen a függetlenség minden garanciája nélkül és igen korlátozott hatáskörrel.”²⁰

A második világháború után a Német Szövetségi Köztársaság is fenntartotta az ún. önálló közigazgatási bíróságok többfokú rendszerét. (A tagállamokban alsó és felső bíróságok, valamint a szövetségi állam legfelső ilyen bírósága révén lényegében háromfokozatú e rendszer).

Megjegyzendő, hogy az általános közigazgatási bíróságok mellett számos egyéb, ún. speciális közigazgatási bírósági rendszer is funkcionál az NSZK-

¹⁷ Uo., 89—90. old.

¹⁸ A közigazgatás jogszerűsége a mai államban. 85—87. old.

¹⁹ A közigazgatási bíráskodás a nemzeti szocialista Németországban. 108. old.

²⁰ Államigazgatási határozatok bírói felülvizsgálata. 95. old.

ban, mint pl. a szövetségi pénzügyi bíróság, a munkaügyi és szociális bíróság, továbbá a közjogi ügyekben ítélkező alkotmánybíróság.

A német minta alapján szervezte meg közigazgatási bírászkodási rendszerét *Ausztria* (1875); eltérés két vonatkozásban mutatkozik: egyrészt a több fokozatú német rendszerrel szemben *egyetlen, országos hatáskörű, általános* közigazgatási bíróságot hoztak létre, hatáskörét pedig a német államokban alkalmazott taxációval ellentétben *általános, elvi* megfogalmazásban állapították meg. E két vonatkozásban a második világháború utáni újjászerveződés sem hozott változást. A Verwaltungsgerichtshof mellett több *specifikus közigazgatási* bíróság is működik (szabadalmi bíróság, társadalombiztosítási bíróság, alkotmánybíróság stb.).

A közigazgatási bírászkodás német—osztrák megoldása számos európai állam számára szolgált mintául, sőt néhány közép- és dél-amerikai állam is ezt a példát követte. Európában mindenekelőtt a burzsoá Csehszlovákia és Lengyelország, továbbá Finnország, Svédország és Portugália, Közép-Amerikában Panama, Dél-Amerikában Uruguay választotta közigazgatási bírászkodási rendszerének kiépítése során a német—osztrák szisztémát.

Számunkra különösen azért is fontos ez a rendszer, mivel a burzsoá Magyarország ezt az utat követte, és „Németországból is, Ausztriából is a rendszer legretrográdabb elemeit vették át; így a német tagállamokból a hatáskörnek szűkkeblű taxációval való megállapítását, Ausztriából pedig az egyetlen fokozatú közigazgatási bírászkodási szervezetet.”²¹

Magyarországon a közigazgatási bírászkodás bevezetésére a kiegyezés után, 1867-ben került sor. Csaknem két évtizeden át azonban rendes bíróságok ítélkeztek a közigazgatási kontenciózus ügyekben, 1884-ben — mint az általános közigazgatási bíróság előfutára — kezdte meg működését a pénzügyi közigazgatási bíróság, és csak az 1896. évi XXVI. törvénnyel történt meg — a rendes bíróságoktól és a cselekvő közigazgatás szerveitől egyaránt elválasztott, — *egyetlen közigazgatási bírói fórum létrehozása*, amely lényeges szervezeti változtatások nélkül állott fenn egészen a Közigazgatási Bíróság 1949. szeptember 1-ével történt megszüntetéséig.²²

Közigazgatási jogszolgáltatásunk reformjának ügye — mondhatni az általános közigazgatási bíróság létrejöttétől kezdve — öt évtizeden keresztül napirenden volt. A fő törekvés a *bírászkodás kétfokúvá tételére* irányult; a századfordulótól kezdve mindvégig számos javaslat — törvényjavaslat is — született ebben a kérdésben, az egymást követő kormányok ismételten kilátásba helyezték az alsófokú közigazgatási bíróságok felállítását, erre azonban soha nem került sor. Maga Martonyi János szinte minden munkájában — némelyek kifejezetten ezzel a céllal íródtak — sikra szállt e törekvések mellett.²³ — Javaslatai nem általánosságban mozognak, hanem egész konkrét szervezési-szervezeti elgondolásokat is tartalmaznak. Utoljára a Magyar Jogászegylet 1946. novemberi szakosztályi ülésén — újjászülető népi demokratikus közigazgatá-

²¹ Uo., 103. old.

²² A közigazgatási bírászkodás bevezetése, szervezete és hatékonysága Magyarországon. Szeged, Acta Jur. et Pol., Tom. XX. Fasc. 2., 1972., 3—5. old.

²³ Az ún. Magyar-Émlékkönyvben megjelent „A közigazgatás reformja és a közigazgatási bíróságok” c. tanulmány mellett ide sorolandó a „Közigazgatási bírászkodásunk továbbfejlesztése” (1944) c. tanulmánya, valamint a Jogászegylet Szemle 1947. évi 2. számában megjelent — már hivatkozott — vitairata.

sünk gondolkörébe ágyazva — sürgette a kétfokozatú közigazgatási bírói szervezet felállítását.²⁴

A magyar közigazgatási bíráskodás a Közigazgatási Bíróság 1949-ben bekövetkezett felszámolásával — mint arra már utaltunk és egyébként is köztudott — új alapokra helyeződött, és 1957 óta rendes bíróságok ítélik meg az államigazgatási jogvitás ügyekben.

4. A közigazgatási bíráskodás negyedik válfaja az ún. *vegyes rendszerek*. A vegyes rendszerű államok közigazgatási bíráskodása más értelemben jelent kompromisszumot az angolszáz és a francia rendszer között, mint ahogyan azt az előbbieken a német—osztrák rendszer esetében láttuk. Pontosabban ezeknél arról van szó, hogy a közigazgatási aktusok felülvizsgálatát megosztják — eléggé ingadozó és változékony elvek alapján — a rendes bíróságok, a francia mintájú államtanácsok és azok alsóbbfokú szervei (lényegében tehát az aktív közigazgatás szervei), valamint a külön közigazgatási bíróságok között. A három alapszisztéma variálása folytán azután az egyes államok vegyes rendszere is eltérő lehet egymástól. Tipikus példája ennek az *olasz* megoldás, ahol — leegyszerűsítve a kérdést — a jogszerűségi vitákban a rendes bíróságok, célszerűségi (érdeksérelmi) vitákban az államtanács, illetőleg a tartományi tanácsok járnak el. Másik változatát példázza a vegyes rendszernek a *spanyol* megoldás, ahol felső fokon a francia mintára szervezett államtanács, alsó fokon pedig a tartományi közigazgatási bíróságok ítélik meg. *Svájcban* pedig — szövetséges állam lévén — az egyes kantonokban is egymástól eltérő különböző rendszerek változatos keveredését tapasztaljuk.²⁵

III.

A közigazgatási bíráskodás másik alapvető kérdését az *ítélkezés alá vonható ügyek* körének terjedelme — értve ezen a tárgyi meghatározottságot és az elszenvedett sérelem jogi megítélését, a hatáskör megállapításának módja, valamint a bírói jurisdikció terjedelmének mikénti megállapítása — képezi. A következőkben tehát a *hatáskör elvi jelentőségű* problémáit vizsgáljuk fel.

1. A közigazgatási bíráskodás alá vont ügyek körét elsősorban az az *alapvető elvi koncepció* határozza meg, hogy az egyes államokban e speciális ítékezés terjedelmét az ún. közjogi és közigazgatási jogi viszonyokból kiindulva, vagy pedig a közigazgatási aktus fogalmkörére alapozottan határozzák-e meg.

a) A *közjogi és közigazgatási jogviszonyokból* kiinduló felfogás természetesen szélesebbre tárja a közigazgatási bíráskodás érvényesülési körét, amennyiben az ítélező szervek hatásköre nem csupán a szoros értelemben vett közigazgatási tényekre, hanem a tágabban vett *alkotmányjogi* vonatkozásokra: a választójogi bíráskodásra, az összeférhetetlenségi ügyekre, a miniszterek felelőssége körüli vitákra és a normakontrollra is kiterjed. A század első harmadának végére világszerte kialakul a közigazgatási bíráskodás egy egészen új ágazata, az ún. *alkotmányjogi bíráskodás*. Ebben az esetben már helyesebb *közjogi* bíráskodásról beszélni.²⁶

²⁴ Jogászegyleti Szemle, 1947. évi 2. sz.

²⁵ Államigazgatási határozatok bírói felülvizsgálata. 104—112. old.

²⁶ A közigazgatási bíráskodás és legújabbkori fejlődése. 65. old.

A tőkés országok ebben a tekintetben a legnagyobb változatosságot mutatják. Egyes államokban az alkotmányi bíráskodás jogát a törvényhozó szerv számára tartják fenn, más országokban rendes bíróságok ítélik ezekben a kérdésekben (ez a helyzet az angolszász államokban), megint mások a közigazgatási bíráskodástól különválasztott alkotmánybíróságot hoznak létre (Ausztria, Német Szövetségi Köztársaság, Finnország stb.), s végül ismert olyan megoldás is, hogy az általános közigazgatási bíróságok ítélik ezekben a fent jelzett alkotmányjogi vitás kérdésekben is; ez volt a helyzet nálunk is a felszabadulás előtt. Politikai és államrendjére jellemző sajátos megoldást választott a hitleri Németország, amely bírói felülvizsgálatra alkalmatlannak minősítette az alkotmányjogi kérdéseket.

b) A *közigazgatási aktus* fogalmára alapított rendszer államai az előbbinél szűkebb körre korlátozzák a szorosabb értelemben vett közigazgatási bíráskodás hatáskörét, amennyiben egy általánosan elfogadhatónak tartott fogalom meghatározás révén — annak kisebb-nagyobb fokú bővítése és szűkítése útján — vonják meg a megtámadható ügyek körét. A közigazgatási aktus-fogalomra épülő rendszerekben különösen az alábbi kérdésekben találunk eltérő szabályokat:

— a *végrehajtó hatalom normatív* aktusai általában megtámadhatóak, ez a helyzet az angolszász államokban, a francia rendszerű államok többségében, de Spanyolországban már korlátozott érvénnyel (csak jogszabályban meghatározott jogi személyek támadhatják meg), Olaszországban pedig egyáltalán nem;

— a *kormányzati cselekménynek* minősülő aktusok tekintetében általánosan mondható, hogy „különleges állami érdekek”, „magasabb politikai szempontok” okán ezeket kizárják a bírói felülvizsgálatra alkalmas ügyfélések közül;

— a *diszkracionális mérlegelésen* alapuló aktusok kérdésében első látszatra tetszetős megoldást ad a francia és a nyugatnémet jog, amennyiben „hatáskörrel való visszaélés” címén megtámadhatók az ilyen aktusok, de számos megkötést és kivételt is előírnak a vonatkozó jogszabályok; hasonló az osztrák szabályozás, viszont teljesen negatív a svájci rendezés;

— a *hallgatással* (nem intézkedéssel) okozott *jogsérelem* bírói felülvizsgálat útján történő orvoslásának lehetőségét ugyancsak a francia, a nyugatnémet és az osztrák jogban találjuk meg;

— az aktusfogalomhoz képest a hatáskör kiterjesztését konstatáljuk az ún. *egyszerű ügyintéző cselekmények* (actes de gestion) által okozott jogsérelemnek közigazgatási bíráskodás tárgyává tételében; ebben a tekintetben is a francia jogalkotás és joggyakorlat az úttörő.²⁷

2. Ami most már a hatáskör-megállapítás konkrét jogszabályi megszövegezésének kérdését illeti, két alapvető forma ismeretes: az *általános elvi* meghatározás, vagy a *taxációval* történő megállapítás; harmadikként számos állam jogalkotása e két alapforma valamilyen *kombinálásával* oldja meg e feladatot. Mind a nemzetközi, mind a felszabadulás előtti magyar szakirodalomban évtizedes viták zajlottak akörül, hogy általános elvi meghatározással, vagy pedig az ügyek jogszabályi felsorolásával helyesebb-e az ítélező szervek hatáskörét megállapítani. Martonyi professzor — az 1960-as monográfiáját megelőzően — szinte valamennyi munkájában kitér erre a problémára, és következetesen

²⁷ Államigazgatási határozatok bírói felülvizsgálata, 144. old.

mindvégig (utoljára 1946-ban) az elvi, általános meghatározás mellett tör lándzsát. Egyébként már Tomcsányi Móric is vallotta, és ezt a felfogást tette magáévá Martonyi professzor is, hogy „a jogállam eszméjének feltétlenül az elvi megállapítás rendszere felel meg jobban: ha a törvényhozás egyszer elismeri a közigazgatási bírói jogvédelem szükségességét, akkor már lehetetlenség válogatni az egyes esetek között azon az alapon, hogy egyes jogsérelmek a közigazgatási bíróság elé vihetők, mások ellenben bennmaradnak a közigazgatás végső intézkedési körében.”²⁸

Az egyes rendszereket tekintve *általános elvi meghatározást követnek* az angolszász államok, Franciaország és jónéhány a francia rendszert átvett ország, valamint Ausztria. Nem hagyható azonban szó nélkül, hogy az elvi meghatározottság sem jelenti azt egyik rendszerben sem, hogy az ítélkező szervek hatásköre valóban minden közigazgatási aktusra kiterjedne. Mind az angolszász rendszerben, mind a francia rendszerben meglehetősen sok kivétel, kiemelés található ún. negatív taxációval.

A *taxáció* módszerével — tehát az ítélkezés alá vonható konkrét ügyfelesek egyenkénti jogszabályi felsorolásával — élnek a közigazgatási bíráskodás porosz—német rendszerét követő államok (Ausztria nem). A taxáció hívei mindenekelőtt arra hivatkoznak, hogy a hatáskör általános meghatározására nem lehet olyan egységes formulát találni, amely az összes előfordulható és ítélkezés alá vonható jogsértések körét a szükséges precizitással magában foglalja. Az elvi megállapítás mellett az eljáró szerv kényére-kedvére van bízva a hatásköri rendelkezés értelmezése, melynek nyomán állandósulnak a hatásköri viták.

A *vegyes rendszerekre* szolgált példát Olaszország, ahol a jogszabálysértések orvoslását általános rendelkezéssel, míg az érdeksérelmek orvoslását taxatív felsorolással biztosítják; vagy Svájc, ahol a szövetségi közigazgatási bíróság hatáskörét elvi meghatározással, az alsóbb közigazgatási bíróságok hatáskörét pedig taxációval állapítják meg.

3. Kétségtelen, hogy a két hatáskör-megállapítási forma közül első pillantásra az *általános vagy elvi* módszer tűnhet demokratikusabbnak, az állampolgárok érdekei szempontjából *kedvezőbbnek*. Ez azonban csak a polgári állam konkrét politikai, hatalmi és államszervezeti viszonyai között tűnhet így. Arról van ugyanis szó, hogy a liberális jogállamban — ha nem is egyedüli —, de kétségtelenül leghathatósabb törvényességi biztosíték a közigazgatási bíráskodás intézményrendszere. Merőben *más a helyzet a szocialista államokban*, ahol a szocialista államigazgatás törvényességi biztosítékainak csak egyike — talán nem is leghathatósabb eszköze — a bírói felülvizsgálat; mellette olyan egyéb, nagy hatásfokú eszközöket találunk, mint *a)* az államhatalmi-népképviseleti szervek jogosítványai az államigazgatás irányítása terén; *b)* az állami ellenőrzés általános és speciális szerveinek tevékenysége; *c)* az államigazgatás szervezeti rendszerén belül igénybevehető jogorvoslási formák, s végül *d)* az ügyészi törvényességi felügyelet. Elég, ha arra utalunk, hogy a mi ügyészi szervezetünknek megfelelő — az államigazgatás törvényességének biztosítását szolgáló széles jogkörrel felruházott — állami szervtípust a tőkés államokban csak elvétve találunk, s ha igen — mint Dániában, Finnországban vagy Svédországban — jogosítványaik az államigazgatás funkcionálása tekintetében korántsem olyan teljeseek, mint a szocialista ügyészi szervezet esetében.

²⁸ A közigazgatási bíráskodás és legújabbkori fejlődése, 33. old.

Martonyi professzor ebből a felismerésből kiindulva, valamint a kapitalista államok közigazgatási bírászkodásának hatékonyságát elemezve leszűrt abból a tanulásból, hogy a legtöbb burzsoá államban alkalmazott hatásköri és eljárási megszorítások arra vezetnek, „hogy a közigazgatási határozatok bírói felülvizsgálata tőkés viszonyok között a legszélesebb dolgozó tömegeknek (munkásság, kisparasztság) gyakorlatilag nem jelent védelmet; előnyeiket szinte kizárólag a közhivatalok alkalmazottai, valamint a módos polgári rétegekhez tartozó adózók (háztulajdonosok, iparosok, kereskedők, szellemi szabadfoglalkozásúak) látják”²⁹ — *revideálja korábbi álláspontját*, és 1960-as monográfiájában már — figyelemmel a törvényességi jogi garanciák kiterjedt intézményrendszerére — *szocialista viszonyok között teljesen kielégítőnek* itéli a bírói felülvizsgálatra alkalmas ügyek körének taxatív módon való meghatározását. A valóságban is ez a helyzet; a szocialista államok szinte kivétel nélkül taxációval állapítják meg a bíróság előtt megtámadható államigazgatási ügyek körét.

4. A hatáskörrel szorosan összefüggő további elvi kérdés az, hogy milyen természetű szabálytalanságnak kell fennforognia ahhoz, hogy az aktus ellen bírósági panaszt lehessen emelni, *jogot és érdeket egyformán* kell-e hogy sértsen a közigazgatási szerv határozata, vagy talán elégséges a *puszta jogsérelem*, vagy éppen ellenkezőleg: nincs többre szükség, mint *érdeksérelemre*? Az irodalomban kifejezésre jutó elméleti nézeteknek és az egyes országok tételes jogának beható elemzése során Martonyi János azt a következtetést szűri le, hogy a jogsérelem — mégpedig az egyes államok törvényei szerint vagy a *tárgyi jog* rendelkezéseibe ütközés vagy az egyéni *alanyi jogok* megsértése, vagy esetleg a kettő együttese — általában elegendő ahhoz, hogy az egyébként közigazgatási bírói hatáskörbe tartozó ügyben eljárást lehessen indítani; az érdeksérelem általában nem elegendő alap az aktus megtámadására.³⁰

a) A jogsértés fogalmának *objektív* jellegű felfogása, és ezzel összefüggésben az egyszerű érdeksérelemnek a védelem körébe vonása jellegzetesen valósul meg a *francia* jogban. A tárgyi jog megsértésére alapítható a kereset az ún. megsemmisítési perekben (*contentieux de l'annulation*), a tárgyi jogszabály érvényessége körül folyik a vita az értelmezési perekben (*contentieux de l'interprétation*), valamint a közigazgatási büntető jellegű ügyekben (*contentieux de la répression*) míg a határozatok megváltoztatására irányuló perekben (*contentieux de pleine juridiction*) az alanyi jogsérelem a keresetindítás alapja.³¹

A legtöbb európai tőkés állam nagyjából *egyensúlyi* helyzetet igyekszik teremteni az objektív és a szubjektív jogvédelmi felfogás között. Ezek a törekvések alapvetően a közigazgatási bírászkodás általános céljáról vallott abban a felfogásban gyökereznek, hogy — bár kialakulásának kezdeti időszakában minden államban az elszenvedett egyéni jogsérelem orvoslását tekintették az elsődleges célnak — egyre inkább előtérbe került a „public service”, a „bien du service” eszméje, vagy ahogyan Martonyi professzor már 1939-es kismonográfiájában írta a francia közigazgatási bírászkodás céljáról szólva: „nem annyira a jogszabályok által elvileg biztosított közjogi alanyi jogok megvédé-

²⁹ Államigazgatási határozatok bírói felülvizsgálata. 48—49. old.

³⁰ A közigazgatási bírászkodás és legújabbkori fejlődése. 43. old.

³¹ Államigazgatási határozatok bírói felülvizsgálata. 155. old., továbbá A közigazgatási bírászkodás mai rendszere Franciaországban. 11—18. old.

sét helyezi előtérbe, hanem a közigazgatási bíráskodás legfőbb értelmét abban látja, hogy a *végrehajtó hatalmi funkció céljának helyes megvalósítását biztosítsa*” ... és, „*hogyan ítéletével helyreállítsa a közigazgatás csorbát szenvedett objektív rendjét*”.³² Hangsúlyozzuk azonban, hogy nem az alanyi jogvédelem elvetéséről van itt szó, hanem az egyéni és a közérdek szempontjainak bizonyos szintéziséről. Viszont az alanyi jogvédelem teljes elvetését valósította meg — nem véletlenül — a hitleri Németország, amely a „vezérelven” felépülő fasiszta állam céljainak akadálytalan elérését — egyebek mellett — a közigazgatási bíráskodás hatáskörének alapos megnyírbálásával, céljának pedig olyan meghatározásával óhajtotta elérni, hogy „a közigazgatási bírának az ítélezésnél a nemzeti szocialista elveket kell szem előtt tartaniok”,³³ és elsődleges feladatuk nem a tárgyi jog sérelmének vizsgálata, hanem „a Führer szándékainak kutatása”.³⁴ Ennél jobb példa aligha található annak bemutatására, hogy a liberális jogállam egyik intézményrendszere hogyan válik a fasiszta államban önmaga paródiájává.

b) Ami most már a szocialista államokban ebben a kérdésben követett gyakorlatot illeti, abból a helyes felismerésből kiindulva, hogy a törvények betartása és az állampolgárok jogainak védelme nem két különböző dolog, hanem ugyanannak a jelenségnek két oldala, más szóval: az állampolgárok jogainak megsértése egyben a törvény megsértését is jelenti — a szubjektív és az objektív irányú jogvédelem együttes szolgálatának elvét követik.³⁵

5. Befejezésül a hatáskört érintő kérdéskört tekintve — némiképpen már eljárásjogi vonatkozásokat érintve — még két részletproblémára térünk ki.

a) Az egyik: a *közigazgatási hatóságok fórumrendszerét mennyiben kell kimeríteni*, mielőtt közigazgatási bírói fórumhoz lehetne keresettel fordulni, vagy másképpen kifejezve: már az elsőfokú határozatot, vagy pedig az igazgatási fórumrendszert részben vagy teljesen befutott határozatot lehet-e támadni. Ehhez kapcsolódik egy következő kérdés, hogy több közigazgatási bírói fórum szervezése esetén hogyan történik meg az *alsó és felső bíróságok közötti hatáskör elhatárolás*, illetőleg az alsó bíróság ítélete *fellebbezhető-e* a felső bírósághoz? Rendkívül sok alternatíva, s ennek megfelelően sokféle, változatos törvényhozási forma képzelhető el, és a gyakorlat is nagyon változatos megoldásokat produkál.

A kérdés első részét illetően Martonyi professzor felszabadulás előtti munkáiban következetesen már az elsőfokú közigazgatási határozatok megtámadhatósága mellett állott ki, továbbá már az elsőfokú bíróság ítéletének végérvényessége mellett szólott.³⁶ Ebben a rendszerben a bírói fórumok közötti hatáskör elhatárolás az egyes ügyfeleségek hovátartozóságát illetően kifejezetten csak az ügyek természete (fontossága, súlya stb.) alapján valósul meg. A nemzetközi tapasztalatok azt mutatják, hogy — főként a francia rendszert követő államokban — már az elsőfokú közigazgatási határozatok támadhatók a bíróság előtt, ugyanakkor ítéleteik a magasabb közigazgatási bírósághoz fellebbezhetők, esetleg — mint ezt a Német Szövetségi Köztársaság törvényhozása példázza — ügyfeleségek szerint válogatva teszik ezt lehetővé.

³² A közigazgatás jogszerűsége a mai államban. 76—77. old.

³³ A közigazgatási bíráskodás a nemzeti szocialista Németországban. 113. old.

³⁴ A közigazgatás jogszerűsége a mai államban. 105. old.

³⁵ Államigazgatási határozatok bírói felülvizsgálata. 178. old.

³⁶ A közigazgatási bíráskodás és legújabbkori fejlődése. 55. old., és ezt az álláspontot foglalta el az 1946. novemberi Jogászegylet-i vitában is.

A szocialista államok gyakorlata a szóban levő kérdésekben meglehetősen egyöntetű, amennyiben a megtámadhatóság feltétele a közigazgatási úton történő rendes jogorvoslat kimerítése, továbbá az elsőfokú bírói ítélet általában magasabb bírói fórumhoz fellebbezhető.

b) A másik — a hatáskörhöz kapcsolódó — rendkívül fontos probléma az *ítéletek hatálya*, abban az értelemben, hogy az eljáró bíróság *csupán megsemmisítheti-e* a megtámadott közigazgatási határozatot, avagy ezen túlmenően meg is változtathatja azt. Ezzel összefüggésben további kérdés, hogy az ítéletnek *mindenkivel szemben* (erga omnes), vagy *csupán a felekre nézve* (inter partes) van-e hatálya.

A polgári államok tételes jogát elemezve arra a következtetésre juthatunk, hogy az államok többségében — függetlenül a bíráskodást végző szervek típusától — a közigazgatási bíráskodást végző szerveket a határozatok megsemmisítésének és megváltoztatásának joga *eggyaránt* megilleti. Sőt Franciaországban — mint azt már korábban láttuk — ennek megfelelően alakították ki a közigazgatási perek két alapvető típusát. *Eltér ettől* a német—osztrák rendszer, amennyiben a *nyugatnémet* közigazgatási törvény mellőzi a megsemmisítési és megváltoztatási perek közötti következetes különböztetést, míg az osztrák jogi szabályozás a *tisztán kasszatórius* jogvédelem klasszikus hazájává teszi *Ausztriát*.³⁷ Ami most már az ítélet hatályát illeti — némi leegyszerűsítéssel — azt tapasztalhatjuk, hogy a megsemmisítő határozatok erga omnes, míg a megváltoztató határozatok inter partes hatályúak.

A *szocialista államok* jogalkotása az államigazgatási perek körében mind a reformatórius, mind a kasszatórius jogkört elismeri (Szovjetunió, Lengyelország), míg *hazánkban* az 1957. évi IV. törvény a *kasszatórius* jogkört tette *általános* — de nem kivétel nélküli — szabállyá.

* * *

Ennyiben kívántunk Martonyi János professzornak a közigazgatási bíráskodás területén végzett öt évtizedes kutató és irodalmi munkásságát méltatni, illetőleg azokat — az általunk legfontosabbnak ítélt — elvi kérdéseket felvázolni, amelyek a téma iránt érdeklődők számára ma is aktualitással bírhatnak.

Tettük mindezt az egykori tanítvány tiszteletével, valamint egy negyed századon át tartó közvetlen munkatársi kapcsolatból fakadó megbecsüléssel.

Méltánytalanul járnánk el azonban, ha nem tennénk szóvá, hogy a közigazgatási jogtudomány e jeles művelőjének munkássága nem korlátozódott csak erre a témára; érdeklődése és irodalmi munkássága ennél sokkal tágabb horizontot fogott át. Az államigazgatás-tudománynak alig van olyan területe, amellyel ne foglalkozott volna; ezt egyéb irányú publikációi tanúsítják.

³⁷ Az államigazgatási határozatok bírói felülvizsgálata. 205., 234., 244. old.

ISTVÁN SZÚCS

UN SPÉCIALISTE HONGROIS DE LA JURIDICTION
ADMINISTRATIVE

(Résumé)

Le professeur János Martonyi (né en 1910), titulaire de la Chaire de droit administratif à l'Université de Szeged, Hongrie (depuis 1945), est un des représentants éminents de la science administrative hongroise. Il était le disciple et le collaborateur du professeur Zoltán Magyary, fondateur et directeur de l'Institut Hongrois des Sciences Administratives (1930—1945). D'après une division du travail qui se faisait établir à cet Institut, János Martonyi s'est occupé de la science juridique de l'administration publique, notamment des garanties de la légalité administrative, et plus particulièrement des recherches sur la juridiction administrative. Son oeuvre comprend presque 1000 pages imprimées en langue hongroise et presque 500 pages en huit langues étrangères, dont trois monographies.

La méthode de travail du professeur Martonyi est plutôt varié; son trait le plus caractéristique est la méthode comparative employée en un sens très large. Dans son ouvrage le plus important, intitulé „Contrôle juridictionnel des actes administratifs” (1960), il traite cette institution géographiquement sur toute la Terre, de la Suède jusqu'à l'Australie, respectivement des États de l'Amérique du Nord et du Sud jusqu'au Japon; il analyse son organisation aussi bien dans les systèmes capitalistes que socialistes. À côté de la méthode comparative, il emploie — surtout dans ses publications antérieures — les méthodes positiviste, dogmatique, historique et même empirique.

L'auteur de cette étude, disciple et collaborateur pendant 25 ans du professeur Martonyi, trouve que le plus grand mérite du jubilaire réside dans le fait que ses conceptions théoriques, ses abstractions, dans les parties comparatives de ses ouvrages, traitent des problèmes toujours vivants qui sont utilisables encore aujourd'hui. Elles sont donc d'actualité pour tous les chercheurs concernés par les sujets traités par lui.

Finalement, l'auteur de cette étude brosse un tableau de l'activité scientifique du professeur Martonyi, spécialiste éminent des problèmes de la légalité de l'administration. Il fait ceci en trois parties: organisation, compétence et procédure dans le domaine du contentieux administratif.